

De toverchampignon verovert Nederland

Melchior van Tweel, Nederlandse Mycologische Vereniging

De toverchampignon (*Agaricus geesterani*) is een van de meest raadselachtige paddenstoelen van Nederland. Sinds de ontdekking in 1973 is de soort langzaamaan uitgebreid in Nederland en daarbuiten.

Verspreiding

De toverchampignon is voor het eerst ontdekt in het Amsterdamse bos in 1973. Het was toen een groot raadsel welke soort het was. In 1986 is de soort daarom nieuw voor de wetenschap beschreven. Het gebeurt wel vaker dat er uit Nederland nieuwe soorten voor de wetenschap worden beschreven, maar dat zijn meestal kleine onopvallende soorten. De toverchampignon is echter een grote opvallende soort met zeer karakteristieke kenmerken. Eigenlijk is het nauwelijks te geloven dat deze soort nog niet eerder bekend was.

Herkenning

De vezelig geschubde hoed van de toverchampignon kan tot wel meer dan 20 cm breed worden en is jong wit, maar wordt al snel wijnrood. De harde steel heeft meestal dezelfde tinten en heeft, in tegenstelling tot andere champignons, geen ring. Bij doorsnijden verkleurt het stevige witte vlees direct fel geel. Na enkele minuten verandert de kleur van het vlees in purperrood. Aan deze verkleuringen heeft de toverchampignon zijn naam te danken ("toverbal").

Een andere karakteristieke eigenschap van de toverchampignon is dat de paddenstoel zich ondergronds ontwikkelt en dat de hoed zich daar al uitspreidt. Daardoor liggen er op de hoed vrijwel steeds resten grond (zie foto). Dat de toverchampignon een stevige paddenstoel is, blijkt wel uit de vondsten van door de soort opgeduwde stoeptegels (zie Kijk op Exoten nummer 3 van 2013, link: <https://www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten>).

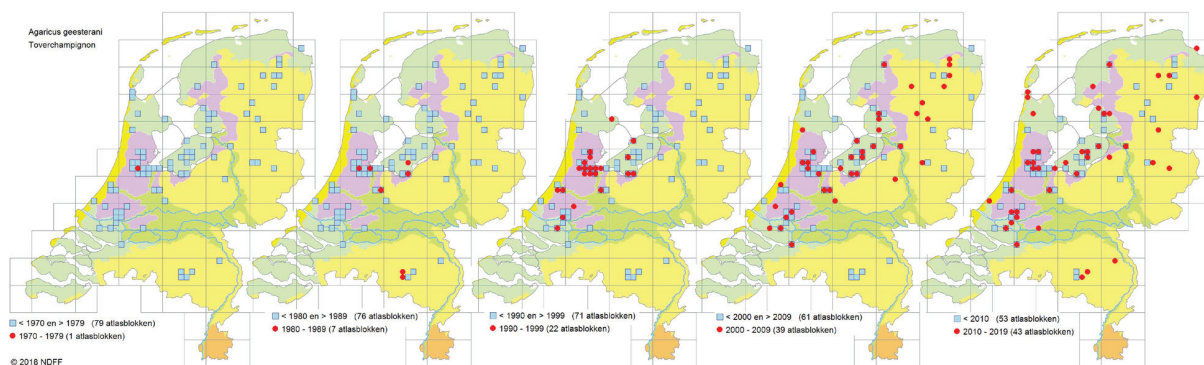
Toverchampignon in Zwolle (Foto's: Melchior van Tweel)

Veranderingen in verspreiding en aantallen in Nederland

De toverchampignon komt meestal voor op verstoorde, voedselrijke plekken die enige jaren tot rust zijn gekomen, zoals rommelbosjes, geluidswallen, parken, tuinen, wegbermen en bossingels. Maar de soort is ook waargenomen in de vloeren van schuren, varkensstallen en loodsen. Ondanks dat de toverchampignon hier tot enige schade kan leiden, staan de eigenaren meestal met ongeloof en verbazing te kijken.

De herkomst van de toverchampignon is onduidelijk. De warmteminnende soort is verwant aan een groep veel kleinere, tropische champignons (*Micropsalliota*) en wordt daar soms ook toe gerekend. Dat zou erop kunnen wijzen dat de soort van oorsprong tropisch is. In het verleden is gespeculeerd dat de soort via, het nabij het Amsterdamse Bos gelegen, vliegveld Schiphol in Nederland is gekomen, maar daarvoor zijn geen concrete aanwijzingen. Nog steeds is de soort niet bekend uit de tropen.

De verspreidingskaarten van Verspreidingsatlas.nl geven de uitbreiding van het leefgebied van de toverchampignon goed weer. Sinds de eerste vondst in 1973 in het Amsterdamse Bos, kwam de soort de eerste decennia vooral rondom Amsterdam en in de Flevopolders voor. In de jaren '90 jaren kwamen daar de Noord- en Zuid-Hollandse kleigebieden bij. Na de millenniumwisseling is de soort in Noord-Nederland uitgebreid. Na 2010 heeft dit beeld zich verdicht en is de soort ook (weer) in Noord-Brabant aangetroffen. Opvallend is dat de soort nog niet is waargenomen op de Waddeneilanden, in Zeeland, Limburg en grote delen van het rivierengebied, terwijl verstoorde en voedselrijke biotopen daar zeker ook voorkomen. Gezien de ecologische eisen van de soort zal de soort zich hier mogelijk ook nog wel vestigen.

Verspreidingskaart van de toverchampignon in Nederland per decennium (rode stippen). (Bron: www.verspreidingsatlas.nl)

Pas in 1995 is de soort voor het eerst in het buitenland waargenomen, namelijk in Duitsland, waar de soort nu bekend is van een viertal plekken. Daarna is de soort uitgebreid naar andere landen in Europa en in Israël (zie tabel 1). In al die landen is de soort nog steeds erg zeldzaam. Nederland is nog steeds het zwaartepunt van de verspreiding van deze soort.

Tabel 1. Verspreiding toverchampignon in verschillende landen

Land	Eerste jaar	Aantal locaties tot 2018
Nederland	1973	77
Duitsland	1995	4
Israël	1996	1
België	2005	3
Groot-Brittannië	2008	2
Polen	2018	1